

Fremmandir í Føroyum

Fremmandir í Føroyum

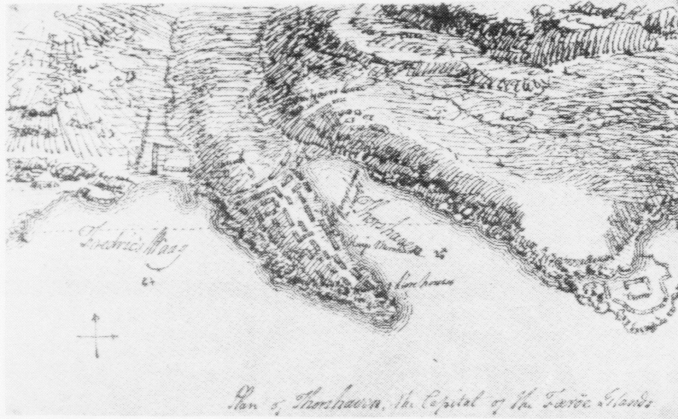
Longu í 15. og 16. öld var nógv sigling í Norðuratlantshavi. Baskar, hollendingar og bretar høvdu umfatandi hvalaveiðu á hvalveiðum heilt norður móti Svalbard og eystur móti Grønlandi. Føroyar lógu árent fyrri í hesi sigling. Samstundis byrjaðu onglendingar, skotar og hollendingar fiskiskap við Ísland, Føroyar og um Hetlands- og Skotlandsleiðina. Fyri um leið 1600 tyktist hovudsmyndin at vera, at onglendingar fiskaðu við Ísland, og at skotar vóru trokaðir burtur av egnum leiðum — Skotlandsleið og Hetlandsleið — og leitaðu til hvalleiðirnar um Føroyar. Men nakað eftir 1600 komu nógv ensk skip til hesar leiðir. Hesin veruleiki hevur helst samband við, at Ongland og Skotland í 1603 vóru komin undir felags kong, tá ið Jákup kongur VI av Skotlandi gjørdist Jákup I av Onglandi. Írar og írsk skip verða eisini nevnd; men írar munnu ofta verða tiknir fyrri skotar.

Vinnugreirnir hjá hesum skipum vóru sjáldan neyvt avmarkaðar til fiskiskap ella hvalaveiðu. Tey vóru ofta útgjörð við kanónum og kundu tí eisini nýtast til yvirgang og sjórán bæði úti á viðum havi og á landi.

Longu tíðliga í 15. öld gjørdi onglendingar stórar ónáðir í Íslandi. Í klaguriti, á látini, sum íslendingar í 1425 sendu kongi, Eiriki av Pommern, verður skrivað, at hesir skipsmenn eisini gjørdi um seg í Føroyum: »Somuleiðis fingi teir sær hvørt ár seyðir, neyt og óteljandi kariatúr ymsastaðni í Íslandi, fyrri ein part við at nýta vald, fyrri ein part við at stjála tey, og á líkan hátt í einum øðrum landi, sum tey rópa Føroyar. Somuleiðis rændu og brendu teir oyyna Sandoy, har 81 garðar ella hús vóru«. Meira er ikki vítað um hesi víðurskifti, men nóg mikið til, at longu tá kundu fremmandir ófriðarmenn gera um seg í Føroyum.

Harra Lucas Debes

Lucas Debes skivir, at longu stutt eftir siðaskiftið fóru franskir sjórænarar at gera um seg í Føroyum. Hann nevnr, at tann fyrsti lutherski superintendentur, Jens Riber, rýmdi úr Føroyum, eftir at franskir sjórænarar høvdu gjørt seg inn á biskupsgarðin í Kirkjubø, og hann nevnr tveir aðrar prestar, sum høvdu

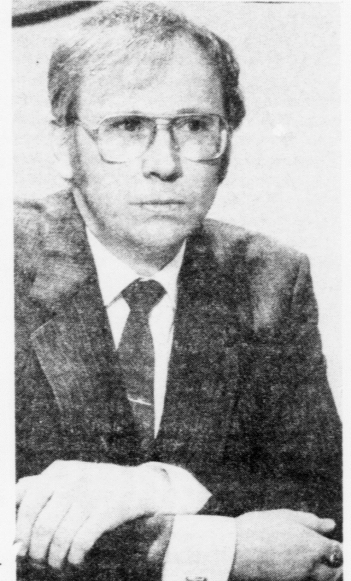
verið illa viðfarnir. Her kann siðaskiftið, sum andliga býtti Europa í tveir partar, hava havt týdning, tí lutherskir klerkar og halgidómar vóru ikki undir vernd pávans um tað mundið, tá ið hin rómverska kirkjan royndi at fóta sær aftur

Vanligt var, at enskir og skotskir »play-boys« gjørdi sjóferðir í Norðurhøvum í seinnu helvt av 1700-árunum. Ein teirra var Stanley, sum 1789 teknaði hetta kort/tekening av Torshavn. Hann fekk stóra virðing fyrri føroyingum.

Ikki bert turkar vóru fremmandir gestir í Norðuratlantshavi í 1600-árunum. Undir somu byrjaði hin stóra europeiska hvalaveiðan í Norðurhøvum, har serstakliga hollendingar og onglendingar gjørdi um seg. Myndin omanfyri er traskurður í dagbókini hjá danska sjógarpinum Jens Munk um leitanina eftir útnyrðingssiglingarleiðini til Asia. Henda

veiða fór fram serliga við Grønland og Svalbard. Hvalastíngarar í hundræðtalai royndu undir Grønlandi og við Jan Mayen, í Davidssundinum, Baffinvikini og Melvillevikini. Nógv hollendsk hvalaveiðuskip gjørdi ein steðg í Føroyum, bæði á út- og heimleið. Hvalaveiðan fór vanliga fram frá skipsbátum, sum høvdu skipini sum móðurskip.

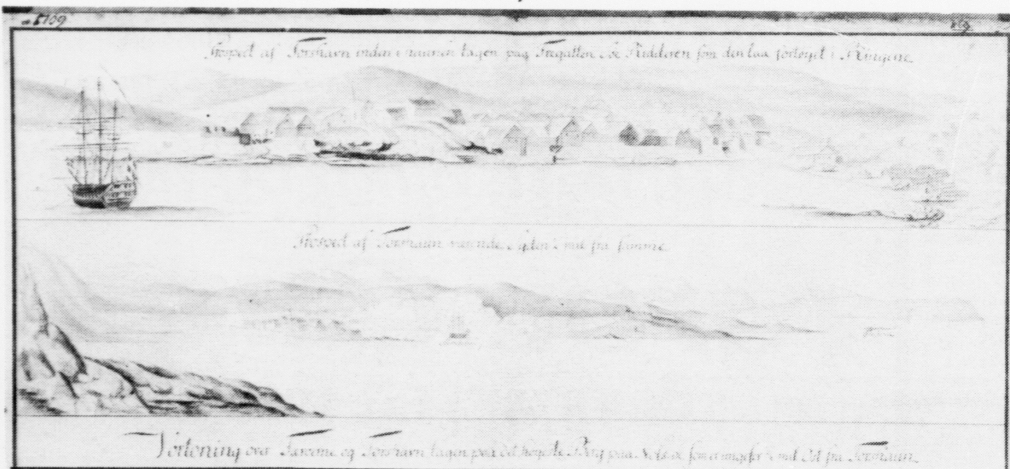

Í tveimum greinum í Sosialinum fer Hans Jacob Debes, professari dr. phil., at greiða frá sambandi føroyinga við útlandina serliga í 1600- og 1700-árunum.

Seinna greinin verður serliga um »turka-álopið« í 1626 og ymist í sambandi við tað.

eftir ósigurin. Elsta heimild til rýmingina hjá Jens Riber sigur orsökina tó vera ósemju við føroyingar og nevnr einki um, at sjórænarar hava gjørt seg inn á hann. Tað kann væl hugsast, at føroyingar ikki fegnir hava tikið við hesum fremmanda »siðaskifti«.

Annars er tað fyrsta sjórænaraálopið, sum prógvað er í skjølum, tað sum skotin Klerck gjørdi á handilshúsinu í Havn í 1579, júst um tað mundið, tá ið Magnus Heinason hevði tikið við Føroyahandlinum, hetta var stórt hall hjá Magnusi, Heinasyni sjálvum. Danakongur — tá Friðrikur II og eftir hann serliga sonurin Kristian IV — hevði stóran vilja at gera enda á ótrygdini á teimum leiðum, hann kannaði sær, og tær vóru hvalveiðirnar fram við teimum londum, sum hoyrdu til Noregs ríki; allur ágangur, sum forðaði sigling á hesum leiðum og millum teirra, skuldi eirindaleyst berjast niður. Magnus Heinason var ein tann fyrsti, sum settur varð til hetta starv, og minnið um brøgd hansara livdi

Torshavn í 1709. Hetta árið teknaði danski flotayvirmaðurin frá fregattini, eysturindiafarinum »Søe-Ridderen« hesa mynd av havnini.